

Wie kan chocola maken over de

van al die data leefomgeving?

Sjakie in ieder geval niet!

André van der Zande praat altijd vanuit wat mensen in de samenleving willen weten, vertelt hij ons. Bijvoorbeeld over de simpele vraag een fabriek te beginnen. Laten we zeggen, een chocoladefabriek, die van Sjakie. Sjakie is 30, zelfstandig ondernemer, ambitieus en werkt al jaren in de chocoladebusiness. En Sjakie heeft een droom. Een eigen chocoladefabriek, in Nederland, op een plek waar hij zijn 'goodfood' chocoladeproducten kan produceren en waar vanuit hij de wereld als afzetmarkt bereiken kan. Op een locatie die zorgvuldig gekozen is, waar hij duurzaam, geïntegreerd met de leefomgeving en fairtrade kan ondernemen. Dan rijst de vraag: hoe bereidwillig is de informatiemaatschappij voor Sjakie?

**Door Sytske Postma en
Caroline Porsius**

Sytske Postma en Caroline Porsius spreken André van der Zande, Directeur-Generaal bij het RIVM, over zijn visie op de 'Laan van de leefomgeving'.

Nederland is klein en de regels legio. Overheden, burgers en ondernemers; wanneer ze plannen hebben om een gebied te ontwikkelen, een dakkapel op het huis te zetten of een chocoladefabriek te starten hebben ze te maken met veel wet en regelgeving. De vragen wat is er, wat kan er, wat mag ik? zijn momenteel niet makkelijk te beantwoorden. Een ondernemer als Sjakie moet kosten maken door een consultant in te huren om bij verschillende loketten en overheidsorganisaties de juiste informatie te verzamelen. Dan nog blijft het verschrikkelijk lastig om op basis hiervan vragen te beantwoorden als, is alle vergunningsruimte al opgesoupeerd in deze regio? Is op deze locatie al eerder gekeken naar de mogelijkheden een chocoladefabriek te beginnen? Welke beschermde planten en diersoorten komen voor in dit gebied en wat betekent dit voor mijn droom?

Een bak open data waar nog steeds niemand iets mee kan

In Nederland is veel informatie beschikbaar, maar heel erg versnipperd. Er is weinig samenhang en weinig integratie. De vertaling van informatie naar een antwoord op een vraag is niet eenvoudig te maken. Ik kan er geen chocola van maken, verzucht Sjakie. "Wat zo storend is: het maatschappelijk en

politiek denken over meer samenhang en de ontwikkeling van milieubescherming naar duurzaam gebruik van de leefomgeving matcht eigenlijk niet met die hele praktische wereld van kennis van onderzoek en data", zegt Van der Zanden hierover. "Want als dat heel erg verbrokkeld blijft dan blijft dat duurzaam gebruik van de leefomgeving slechts een mooie droom."

Hoe anders zou het zijn wanneer Sjakie gebruik kon maken van één digitaal stelsel van data, informatie en diensten. Gegevens over de leefomgeving, of het nu geluid, bodem, archeologie of natuur betreft, eenvoudig te vinden en te raadplegen. Beschikbaar, bruikbaar en bestendig: triple B. Het eindeloos zoeken naar gegevens is verleden tijd, evenals het onnodig onderzoeken doen. Want niet alleen weet hij nu de gegevens te vinden (de eerste B van beschikbaar), ze zijn ook bruikbaar voor hem -ze hebben betekenis-, omdat ze zijn toegesneden op toetsingsinstrumenten vanuit de Omgevingswet (de tweede B van bruikbaar). En omdat de wijze van gebruik van de gegevens in de wet en onderliggende regelgeving is verankerd, zijn de gegevens ook betrouwbaar en houdbaar (de derde B van bestendig). Er is geen discussie over. Zoals Van der Zanden aangeeft, een basisinfrastructuur waardoor projecten niet bij nul beginnen en aanvullend onderzoek gericht kan worden gedaan. Dat scheelt tijd en geld. Bovendien maakt zo'n stelsel het gemakkelijker gegevens uit te wisselen, waardoor besluitvorming sneller kan gaan. Voor Sjakie is het niet nodig te weten waar al die gegevens vandaan komen, als hij maar één loket hoeft raad te plegen. Het zou helemaal fijn zijn voor Sjakie als hij eenvoudig een eerste screening over de hele breedte van de leefomgeving kon doen om de mogelijkheden voor zijn fabriek te bepalen. Een 'voorwas' doen, vergelijkt Van der Zanden deze screening. Kortom, het digitale stelsel zal leiden tot betere, snellere en goedkopere dienstverlening van de overheid.

Waarom hebben we dit nog niet in deze tijd van slimme technologie en de veelheid aan data? Van der Zande noemt een aantal redenen. INSPIRE en open data richten zich vooral op de beschikbaarheid, niet zozeer op de bruikbaarheid. Ook de sectorale organisatie, als gevolg van de wetgeving, stimuleert niet om op het integratieniveau te zitten. Gegevens worden voor een bepaald doel ingewonnen en zijn niet 1-2-3 geschikt voor gebruik voor andere doelen. Bovendien werken we vaak ad hoc: dossiers, projecten, projectinitiatieven en vergunning dossiers. Er worden onderzoeken gedaan, maar de gegevens verdwijnen maar al te vaak in de bureaula, wanneer de beslissing is genomen, de aanvraag gehonoreerd of het project afgesloten. "Het hele idee is, dat wat al is uitgezocht, moet gewoon weer hergebruikt kunnen worden. Dat wordt politiek wel onderschreven, maar dat is technisch niet georganiseerd". De budgetten om bijvoorbeeld te investeren in handige tools voor bedrijf en burger, zijn ook verkokerd. Of om te investeren in een samenhangende, goed georganiseerde gegevensvoorziening. Dat geld is er vaak niet en bovendien liggen de baten van dergelijke investeringen nu eenmaal elders dan waar de investeringen worden gedaan. Laten we niet vergeten dat er ook puur menselijke factoren een rol zullen spelen: angst voor open data, omdat mensen business kwijt raken wanneer 'hun' gegevens voor iedereen voor het oprapen liggen. "Op microniveau een reële angst, alleen is de vraag of je politiek-maatschappelijk -op macro-niveau- je erdoor moet laten tegenhouden."

Het realiseren van een leefomgeving omvat tend informatiestelsel, daar zijn zeer veel actoren en stakeholders bij betrokken. Overheden, bedrijfsleven en burger. Mensen van de inhoud en mensen van de (geo) techniek. Bestuurders en werkvloer. Mensen die vanuit verschillende achtergrond, werkcultuur en taal (jargon) handelen en praten. Geen gemakkelijke opgave dit te managen. Volgens Van der

Informatie is het nieuwe goud

Zanden wel te doen. "Het is geen Afsluitdijk, die in één keer goed moet zijn. Dat type van denken en plannen is gelukkig verlaten en dat past ook niet bij dit hele ingewikkelde ding wat we gaan maken." En de gevleugelde uitspraak dat mensen van de inhoud 'niets met gegevensvoorziening hebben'? "Ik begrijp wat je bedoelt", zegt Van der Zanden hierop, "maar ik zie daar een grote kentering. Een eigenaarsgevoel van de gegevensvoorziening, een idee van: dit doet er enorm toe in de 21ste eeuw is erg aan het groeien." De menselijke maat kan een blokkade zijn, maar slim ingezet ook een kracht. Van der Zanden: "Van wat ik weet van

kennismensen en mensen van de (geo) techniek is dat ze het mooi vinden als er een mooi en bruikbaar product ligt. Ik heb nog nooit iemand ontmoet die denkt: ik ga het eens lekker ingewikkeld maken." In de informatieketen hebben inhoudelijke mensen en technische mensen een verschillende plaats, soms mist de overtuigingskracht of wordt er teveel in technische taal gesproken. "Maar uiteindelijk is iedereen gedreven door de publieke zaak." Is de tijd rijp? Ja, het is zeker de juiste tijd. Niet alleen door de grote hoeveelheid informatie die momenteel al beschikbaar is, dagelijks wordt in onze maatschappij een schat aan informatie gecreëerd. De huidige technische mogelijkheden bieden nog meer kansen voor het benutten van deze bronnen en het managen van deze informatie. Steeds meer dringt het besef door dat data goud zijn. Van der Zanden signaleert dat: "Vroeger was gegevensvoorziening iets moeilijks en technisch, iets van buiten. Maar nu snappen steeds meer mensen, ook in het centrum van de macht en de invloed, dat informatie het nieuwe goud is."

We vragen steeds meer, burgers raken verwend. Appje mijnleefomgeving.nl

Laan van de Leefomgeving en Programma GOAL

Parallel aan de ontwikkeling van de Omgevingswet, die in 2018 in werking moet gaan treden, wordt de digitalisering van de Omgevingswet uitgewerkt. Digitaal zakendoen met de overheid wordt in 2017 een recht voor burger en bedrijf. Maar de digitalisering reikt verder: de digitale beschikbaarheid van gegevens in het fysieke domein, bedoeld ter ondersteuning van aanvragen voor initiatieven van derden en beoordelen daarvan door de overheid, en ter ondersteuning van de samenwerking. Voor dit digitale gegevensstelsel is de metafoer voor dit stelsel is de Laan van de Leefomgeving bedacht. De laan kan worden gezien als het stelsel waarop centrale regie is en waarover heldere afspraken over financiering zijn gemaakt. Aan de laan liggen informatiehuizen, thematische huizen die zorgen dat de gegevens worden geleverd. Hoe elk huis is ingericht, is aan de huiseigenaar. Ook zijn voorzieningen aan de laan gepositioneerd, die processen faciliteren. Processen als informeren, indienen, beoordelen en uitwisselen. Het Omgevingsloket Online, bedoeld voor burgers en bedrijven om een aanvraag bij de overheid in te dienen bij een initiatief, is zo'n voorziening. Het stelsel bestaat dus uit modules, maar functioneert als één geheel. Om één en ander uitwerking te geven zijn er twee programma's. Eenvoudig Beter, die de uitwerking van de Omgevingswet ter hand neemt. En het programma GOAL (Gegevensvoorziening Omgevingswet voor Activiteiten in de Leefomgeving), dat zich richt op de ontwikkeling van de functionaliteit van ICT-voorzieningen, de governance, organisatie en financiering van de digitalisering en de wettelijke regels met betrekking tot die digitalisering. De uitwerking van die wettelijke regels ligt weer binnen het programma Eenvoudig Beter.

Ook is de samenleving in transitie en dit heeft invloed op hoe we met gegevensvoorziening omgaan. Een verandering van een centraal, van bovenaf georganiseerde, verzuilde samenleving naar een decentrale, van onderop gestuurde netwerksamenleving. Zo schrijft Jan Rotmans in zijn boek *'In het oog van de orkaan'*. Dit vereist een andere benadering van de interactie overheid en maatschappij dan we gewend zijn. Om het digitale stelsel met elkaar te realiseren vergt vast een gecombineerde aanpak van verleiden en begeleiden. Niet alleen voldoen, maar vooral ook meedoen. Hoe bijzonder is het steeds weer om te zien dat wanneer twee teams uit de nationale competitie tegen elkaar spelen de krachten tégen elkaar werken door de tegenstrijdige belangen. Wanneer het Nederlands elftal speelt tijdens een WK, we ons verenigd voelen en gaan voor het gemeenschappelijke belang, het samen

winnen. Het gezamenlijk belang maakt het verschil. De benadering van de Laan van de Leefomgeving (zie kader) als nationale winst helpt vast om de energie te stoomlijnen. Daarnaast is het daarmee ook direct een mooi nieuw exportproduct dat onze internationale concurrentiepositie versterkt. Misschien wel net zoals de Afsluitdijk in de jaren dertig van de vorige eeuw.

Ik ben de reiziger met het koffertje en de blijde boodschap

Het voor elkaar krijgen van een dergelijke voorziening is volgens Van der Zanden een combinatie van de spreekwoordelijke wortel en de stok (carrot and the stick). Het gezamenlijk perspectief – de wortel – moet voldoende lonkend zijn om mensen in beweging te krijgen. “Wat bij de wortel vaak belemmerend werkt is dat veel overheden denken op kasbasis. Niet in termen van een business case dat

een investering op den duur geld gaat opleveren. Daarvoor werkt de wortel iets minder goed in overheidsland. Dus mijn advies, als het gaat om die essentiële gegevensvoorziening, dat moet een wettelijke basis hebben.” Een stok achter de deur dus.

Natuurlijk is de weg nog niet gebaad. Bestuurlijk commitment over de hele breedte, het regelen van de governance en financiering zijn reële issues. Maar het momentum is er. Er is politieke aandacht en de parallelle ontwikkeling met de Omgevingswet is een sterk punt. Een kinderlijke wijsheid, maar o zo waar, in deze is: *‘Men moet bereid zijn de dingen te laten komen in plaats van er, zoals Konijn, altijd achteraan te rennen’* [Winnie de Poeh].

Literatuur

- Zoonen, P. van et al, 2012: Gegevensverkenning Omgevingswet. RIVM Briefrapport 680160001/2012.
- Nijs, T. de et al, 2013: Uitwerking gegevensvoorziening Omgevingswet. RIVM Rapport 121001001/2013.
- Gunster, B., 2008: Ja-maar ... huh ?!
- Rotmans, J., 2012: In het oog van de orkaan, Nederland in transitie.
- GeoBusiness Nederland, Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Nederlands Centrum voor Geodesie en Geo-informatica, 2014: GeoSamen. Een gemeenschappelijke visie van overheid, bedrijfsleven en wetenschap op de toekomst van de geosector.

Sytske Postma, consultant/eigenaar Nieuwdenkers BV, s.postma@nieuwdenkers.nl, 06 13 90 14 79.
Caroline Porsius, programmamanager GIS Competence Centre Ministerie Economische Zaken, c.i.porsius@dlg.nl, 06 52 40 10 73.

Nawoord van de auteurs: Om de actualiteit van dit artikel te onderstrepen zeggen wij kort iets over GeoSamen. De gezamenlijke visie van overheid, bedrijfsleven en wetenschap, die 10 april 2014 op de startconferentie op het Geofort werd gepresenteerd en bekrachtigd. Samenwerking is waar het om draait in GeoSamen. Samenwerking binnen de sector, waar ieder vanuit zijn eigen kracht bijdraagt aan de ontwikkeling van een toekomstbestendige sector. Maar ook samenwerking buiten de sector, om het gebruik van geo-informatie voor het oplossen van maatschappelijke vraagstukken een hogere vlucht te laten nemen. De dialoog met andere sectoren is daarin cruciaal om de juiste vraag te kennen. Ruimte, leefomgeving en mobiliteit, bouw, beheer openbare ruimte, water, zorg en energie (transitie) zijn maatschappelijke prioriteiten. De Laan van de Leefomgeving is duidelijk een onderwerp binnen GeoSamen dat alleen feit kan worden, wanneer de juiste verbindingen –tussen vraag en aanbod, inhoud en techniek én tussen mensen- tot stand komen. Samen de handen ineen om de Nederland BV een duurzame toekomst te geven en samen die chocola te kunnen eten!